

Основи господарського права України

План лекції:

1. Поняття та джерела господарського права.
2. Підприємство як організаційна форма господарювання.
3. Об'єднання підприємств.
4. Громадянин як суб'єкт господарювання.
5. Державна реєстрація суб'єктів господарювання.
6. Господарські зобов'язання.
7. Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання.
8. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності.

1. Поняття та джерела господарського права.

Господарське право - система норм, які регулюють господарські відносини, тобто відносини, в які вступають організації, підприємці у процесі своєї господарської діяльності.

Господарське право є системою норм права, що регулюють господарську діяльність. Визначення господарської діяльності дає новий Господарський кодекс України, стаття 3: «Під господарською діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт, надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.»

Господарська діяльність, яка здійснюється для досягнення економічних та соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва – підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Господарське законодавство функціонує як вертикальна система нормативних актів. В ній можна виділити кілька блоків:

1. Господарське законодавство, що ґрунтується на статтях і нормах Конституції України про власність, підприємництво, про компетенцію органів державної влади у нормативному регулюванні господарської діяльності.

2. Загальні закони - Господарський кодекс України, закон України Про власність, Цивільний кодекс України

3. Закони про правовий статус підприємств – закони України “Про господарські товариства”, «Про фермерське господарство», та ін.

4. Закони про окремі види діяльності - закони України: «Про поштовий зв'язок», «Про залізничний транспорт» , Кодекс торгового мореплавства та ін..

5. Підзаконні нормативно правові акти – Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів, центральних та місцевих органів влади.

6. Локальні нормативно правові акти – статuti, положення.

Крім вертикальної (за юридичною силою актів) системи, господарське законодавство має так звану вертикальну систему . Нормативні акти господарського законодавства регулюють:

1. Правовий статус суб'єктів господарського права

→ Господарський кодекс України, р.1, глава 4, р.2

→ Цивільний кодекс України, книга 1

→ Закон України Про господарські товариства від 19.09.1991 р..

→ Закон України Про патентування деяких видів підприємницької діяльності від 23.03.1996 р..

→ Закон України Про ліцензування певних видів господарської діяльності від 01.06.2000р.

→ Закон України Про Сільськогосподарську кооперацію від 17.07 1997 р..

→ Закон України Про фермерське господарство

→ Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців від 15.05.2003 р.

2. **Правове регулювання обмеження монополізму і регулювання конкуренції** (Конституція України Господарський кодекс України, глава 2,3, Закон України про захист від недобросовісної конкуренції від 07.06.1996 р., Закон України про Антимонопольний комітет України від 26.11.1993 р.);

3. **Правове регулювання фондового ринку, приватизаційних і орендних відносин** (Закон України Про цінні папери та фондову біржу від 18.06.1991 р., Закон України Про державне регулювання ринку цінних паперів від 30.10.1996 р., Закон України Про оренду державного та комунального майна від 14.03.1995 р.);

4. **Правове забезпечення науково-технічної та іноваційної діяльності, якості товарів і стандартизації, захисту прав споживачів** (Закон України Про захист прав споживачів від 12.05.1991 р., Закон України Про стандартизацію від 17.05.2001 р., Закон України Про підтвердження відповідності від 17.05.2001 р.);

5. **Правове регулювання кредитних і розрахункових відносин** (Закон України Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань від 22.11.1996 р., Закон України Про Національний банк від 20.05.1999 р., Закон України Про банки та банківську діяльність від 07.12.2000 р.)

Суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають

відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта (суб'єктів) господарювання з додержанням вимог законодавства.

Установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання.

Припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації — за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб — засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених Господарським кодексом, — за рішенням суду.

2. Підприємство як організаційна форма господарювання

Підприємство — самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних і особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Кодексом та іншими законами. Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- 1) приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- 2) підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- 3) комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- 4) державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- 5) підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

Якщо в статутному фонді підприємства іноземна інвестиція становить не менше як десять відсотків, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, у статутному фонді якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для цього майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації і ліквідації підприємства.

Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів і ризиків підприємства.

Підприємства залежно від кількості працюючих і обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік можуть бути віднесені до малих, середніх або великих підприємств.

Малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного Банку України щодо гривні.

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньо-облікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік перевищує тисячу осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму, еквівалентну п'яти мільйонам євро за середньорічним курсом Національного Банку України щодо гривні. Усі інші підприємства визнаються середніми.

Джерелами формування майна підприємства є:

- 1) грошові й матеріальні внески засновників;
- 2) доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності;
- 3) доходи від цінних паперів;
- 4) кредити банків та інших кредиторів;
- 5) капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- 6) майно, придбане в інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку;
- 7) інші джерела, не заборонені законодавством України.

3. Об'єднання підприємств

Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних і соціальних завдань.

Господарське об'єднання — об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність. Господарські об'єднання діють на основі установчого договору та/або статуту, який затверджується їх засновниками.

Державне (комунальне) господарське об'єднання — об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування.

Господарські об'єднання утворюються як асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом.

Асоціація — договірне об'єднання, створене з метою постійної координації господарської діяльності підприємств, що об'єдналися, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій.

Корпорацією визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації.

Консорціум — тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо).

Концерном визнається статутне об'єднання підприємств, а також інших організацій, на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності.

Підприємства — учасники об'єднання підприємств зберігають статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми об'єднання, і на них поширюються положення Господарського кодексу та інших законів щодо регулювання діяльності підприємств.

Промислово-фінансова група є об'єднанням, яке створюється за рішенням Кабінету Міністрів України на певний строк з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України.

Суб'єкт господарювання, який володіє контрольним пакетом акцій дочірнього підприємства (підприємств), визнається холдинговою компанією.

4. Громадянин як суб'єкт господарювання

Громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи. Громадянин-підприємець відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернено стягнення.

Громадянин може здійснювати підприємницьку діяльність:

- 1) безпосередньо як підприємець або через приватне підприємство, що ним створюється;
- 2) із залученням або без залучення найманої праці;
- 3) самостійно або спільно з іншими особами.

Громадянин-підприємець зобов'язаний:

- 1) у передбачених законом випадках і порядку одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності;
- 2) повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї підприємницької діяльності, що підлягають відображенню у реєстраційних документах;
- 3) додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством;
- 4) не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства;
- 5) вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства;
- 6) своєчасно надавати податковим органам декларації про доходи, інші необхідні відомості для нарахування податків та інших обов'язкових платежів; сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом.

5. Державна реєстрація суб'єктів господарювання

Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15 травня 2003 р. (введений в дію 1 липня 2004 року) регулює відносини у сфері державної реєстрації юридичних та фізичних осіб – підприємців. Дія цього закону поширюється на всі юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, форми власності.

Державна реєстрація - засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

Державна реєстрація юридичної чи фізичної особи-підприємця проводиться **державним реєстратором** виключно у виконкомі міської ради міста обласного підпорядкування або у районній

державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи - підприємця.

Державний реєстратор призначається на посаду головою районної державної адміністрації. Ним може бути особа з вищою освітою на рівні магістра або спеціаліст із стажем роботи на державній службі не менше 1 рік. Державний реєстратор має посвідчення та власну печатку.

За проведення державної реєстрації справляється **реєстраційний збір** в таких розмірах:

- 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян для реєстрації юридичної особи
- 2 неоподаткованих мінімумів для реєстрації фізичної особи – підприємця.

Реєстрація юридичної особи:

Юридична особа має своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву. Для державної реєстрації необхідні такі документи:

❖ Заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи (картка заповнюється машинодруком або друкованими літерами. Якщо вона надсилається листом, то повинна бути нотаріально засвідчена)

❖ Копія рішення засновників або уповноваженого ним органу про створення юридичної особи.

❖ Два примірника установчих документів (вони повинні бути прошитими, пронумерованими, підприсаними засновниками і підписи засвідчуються нотаріусом)

❖ Документ, що засвідчує внесення плати за проведення державної реєстрації

Для реєстрації юридичної особи, для якої встановлені вимоги щодо формування статутного фонду, крім зазначених документів подають документ, що засвідчує внесення коштів до статутного фонду. Для реєстрації АТ додають звіт про проведення відкритої підписки на акції. Для фермерського господарства – документ про одержання земельної ділянки.

Державний реєстратор не має права вимагати інших документів, ніж ті які передбачені законом.

Строк державної реєстрації не повинен перевищувати 3 робочі дні з дати надходження документів для державної реєстрації. Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації юридичної особи є днем її державної реєстрації. Свідоцтво про державну реєстрацію повинно бути оформлене і видане не пізніше наступного робочого дня після дня державної реєстрації. Разом з свідоцтвом видається один примірник оригіналу установчих документів з відміткою державного реєстратора про проведення державної реєстрації.

Державний реєстратор не пізніше наступного робочого дня з дати державної реєстрації юридичної особи зобов'язаний передати відповідним органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного і інших соціальних фондів повідомлення про державну реєстрацію юридичної особи. Це повідомлення є підставою для реєстрації юридичної особи у всіх цих органах.

Підставами для відмови в державній реєстрації є:

1. Невідповідність відомостей, що є у реєстраційній картці відомостям, які зазначені в документа поданих для державної реєстрації

2. Невідповідності установчих документів вимогам закону

3. Порушення порядку створення юридичної особи, а саме:

❖ Наявність обмежень на зайняття відповідних посад щодо осіб, які зазначені як посадові особи органу управління юридичної особи

❖ Наявність в Єдиному державному реєстрі тотожних найменувань юридичної особи

❖ Використання в найменуванні юридичної особи повного чи скороченого найменування органу державної влади чи історичного найменування, перелік яких встановлений Кабінетом Міністрів.

Відмова від реєстрації з інших причин не допускається.

Порушення строків видічі свідоцтва про державну реєстрацію, відмова в державній реєстрації може бути оскаржена в суді.

Юридична особа припиняється в результаті

1. передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам у результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення

2. ліквідації за рішенням прийнятим засновниками чи за судовим рішенням.

Юридична особа є такою, що припинилась, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Для припинення юридичної особи шляхом ліквідації потрібно подати такі документи –

❖ Заповнену реєстраційну картку для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи шляхом ліквідації

❖ Свідоцтво про державну реєстрацію

❖ Оригінал установчих документів

❖ Акт ліквідаційної комісії з ліквідаційним балансом

❖ Довідку податкових органів про зняття юридичної особи з обліку платників податків

❖ Довідки пенсійного і інших соціальних фондів про зняття з обліку

❖ Довідку архівних органів про взяття документів на зберігання

Державна реєстрація фізичної особи – підприємця

Для державної реєстрації фізичної особи, яка має намір стати підприємцем необхідно подати такі документи:

1. заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця;
2. копію документа, що засвідчує реєстрацію у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків;
3. документ, що підтверджує внесення реєстраційного збору за проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця;
4. нотаріально посвідчену письмову згоду батьків (усиновлювачів) або піклувальника, або органу опіки та піклування, якщо заявником є фізична особа, яка досягла шістнадцяти років і має бажання займатися підприємницькою діяльністю.

Державний реєстратор не має права вимагати інших документів, ніж ті які передбачені законом.

Строк державної реєстрації не повинен перевищувати 2 робочі дні з дати надходження документів для державної реєстрації. Дата внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця є днем її державної реєстрації. Свідоцтво про державну реєстрацію повинно бути оформлене і видане не пізніше наступного робочого дня після дня державної реєстрації..

Державний реєстратор не пізніше наступного робочого дня з дати державної реєстрації фізичної особи - підприємця зобов'язаний передати відповідним органам статистики, державної податкової служби, Пенсійного і інших соціальних фондів повідомлення про державну реєстрацію юридичної особи. Це повідомлення є підставою для реєстрації юридичної особи у всіх цих органах.

Державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця проводиться у разі:

1. Прийняття фізичною особою – підприємцем рішення про припинення підприємницької діяльності
2. Смерті фізичної особи – підприємця
3. Постанови суду про оголошення підприємця – фізичну особу померлою або визнання її безвісно відсутньою
4. Постанова суду про припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця:
 - ❖ Визнання фізичної особи – підприємця банкрутом
 - ❖ Проведення нею підприємницької діяльності, що заборонена законом
 - ❖ Неподання протягом року податковим органам податкових декларацій, документів фінансової звітності.

Фізична особа позбавляється статусу підприємця з дня до Єдиного державного реєстру запису про реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця.

6. Господарські зобов'язання

Господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених Господарським кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, в тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, в тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Основними видами господарських зобов'язань є майново-господарські й організаційно-господарські зобов'язання.

Господарські зобов'язання можуть виникати:

- 1) безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність;
- 2) з акта управління господарською діяльністю;
- 3) з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать;
- 4) внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав;
- 5) у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами — юридичними особами на підставі господарських договорів, є господарсько-договірними зобов'язанням.

Укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні.

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами і скріпленого печатками. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом

підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів. Проект договору може бути запропонований будь-якою із сторін.

Господарське зобов'язання припиняється:

- 1) виконанням, проведеним належним чином;
- 2) зарахуванням зустрічної однорідної вимоги або страхового зобов'язання;
- 3) у разі поєднання управненої і зобов'язаної сторін в одній особі;
- 4) за згодою сторін;
- 5) через неможливість виконання та в інших випадках, передбачених Кодексом або іншими законами.

Господарське зобов'язання припиняється також у разі його розірвання або визнання недійсним за рішенням суду.

У разі нездатності суб'єкта підприємництва після настання встановленого строку виконати свої грошові зобов'язання перед іншими особами, територіальною громадою або державою інакше як через відновлення його платоспроможності цей суб'єкт (боржник) визнається неспроможним. Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури вважається банкрутством. Суб'єктом банкрутства (далі — банкрутом) може бути тільки суб'єкт підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутом казенні підприємства, а також відокремлені структурні підрозділи господарської організації.

У випадках, передбачених законом, щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури:

- 1) розпорядження майном боржника;
- 2) мирова угода;
- 3) санація (відновлення платоспроможності) боржника;
- 4) ліквідація банкрута.

7. Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання

Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним всі залежні від нього заходи для недопущення господарського правопорушення.

Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими:

- 1) потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- 2) передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- 3) сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;
- 4) у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Учасники господарських відносин, які порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду.

До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- 1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;
- 2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- 3) неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;
- 4) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

Штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання. Щодо окремих видів зобов'язань може бути визначений розмір штрафних санкцій, зміна якого за погодженням сторін не допускається, якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту.

Штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах:

- 1) за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі двадцяти відсотків вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг);

2) за порушення строків виконання зобов'язання стягується пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості.

8. Організаційно-правові форми підприємницької діяльності

Підприємництво в Україні здійснюється в різних організаційно-правових формах. Організаційно-правова форма визначає:

- 1) характер взаємовідносин між засновниками підприємства;
- 2) режим майнової відповідальності за зобов'язаннями підприємства;
- 3) ступінь захисту інтересів кредиторів;
- 4) порядок керівництва і розподіл одержаних прибутків;
- 5) можливі джерела фінансування його діяльності.

Законодавством передбачена можливість здійснення підприємництва приватною особою без утворення підприємства. Поширеною є тенденція утворювати для здійснення бізнесової діяльності приватні й колективні підприємства.

Підприємство - основна організаційно-правова форма здійснення підприємницької діяльності в Україні - самостійний статутний суб'єкт господарювання, який має право юридичної особи і здійснює виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу).

Без ліцензій не можуть здійснюватися:

- 1) пошук (розвідка) корисних копалин;
- 2) медична та ветеринарна практика ;
- 3) виробництво вибухових речовин і матеріалів;
- 4) посередництво у працевлаштуванні на роботу за кордоном ;
- 5) організація іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійна діяльність;
- 6) виробництво, ремонт вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, холодної зброї, окремих видів пневматичної зброї і торгівля нею;
- 7) розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, ввезення, вивезення, відпуск, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і препаратів;
- 8) надання освітніх послуг загальноосвітніми, професійно-технічними та вищими навчальними закладами ;
- 9) виготовлення і реалізація алкогольних напоїв і пива та інших 19 видів господарської діяльності.

Господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку.

До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Акціонерним товариством є господарське товариство, яке має Статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій.

Товариством з обмеженою відповідальністю є господарське товариство, що має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном.

Товариством з додатковою відповідальністю є господарське товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або кілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладками (вкладники).

Акціонерні товариства можуть бути відкритими або закритими.

Акції відкритого акціонерного товариства можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки і купівлі-продажу на біржах. Акціонери відкритого товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства.

Акції закритого акціонерного товариства розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть поширюватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Акціонери закритого товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства.